

"SVENSKAR I KRIG" - RUOTSALAISIA SODASSA

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Ruotsalaisia sodassa - siis milloin? Tämä lienee monen suomalaisen ensireaktio tämän jutun otsikkoon. Eihän Ruotsi ole ollut sodassa minkään muun maan kanssa liki 200 vuoteen, vai onko? Ei ole ollut, mutta tästä huolimatta - tai ehkäpä osittain juuri sen takia - ruotsalaisia on osallistunut lähes kaikkiin merkittävimpiin sotiin ympäri maailmaa. Sotahistorioitsijat Lars Gyllenhaal ja Lennart Westberg ovat kirjoittaneet kirjan 1900-luvun ensimmäisen puoliskon aikana vieraassa asetakissa taistelleista ruotsalaisista.

Svenskar i krig 1914-1945 on kiehtova kirja, sillä ruotsalaisia on todella osallistunut kumpaankin maailmansotaan kaikkien suurvaltojen - ja joidenkin pienempienkin - sotavoimissa. Harva meistä on kuullut puna-armeijan ruotsalaisista tai siitä, että Haile Selassien armeijan modernisoinnista 1930-luvulla vastasivat ruotsalaiset upseerit. Viimeksi mainitut jäivät vielä Mussolinin hyökkäyksen jalkoihin.

Ruotsalaisvapaaehtoiset Suomen talvi- ja jatkosodissa ovat tietenkin mukana, vaikkakin heille on uhrattu suhteellisen vähän tilaa. Tämä johtuu tietysti siitä, että heidän vaiheensa on jo varsin hyvin dokumentoitu muissa kirjoissa. Myös ruotsalaiset vapaaehtoiset Saksan Waffen-SS -joukoissa saa oman suppeahkon lukunsa.

Ruotsalainen vapaaehtoispataljoona osallistui syksyllä 1941 Hankoniemen taisteluihin. Mukana ollut Åke Kretz kertoo näistä ajoista kirjassaan Frontvardag [Rintama-arkea]. Alun perin jo 1942 ilmestyneestä kirjasta on nyt ilmestynyt uusintapainos.

Kymmenen vuotta sitten ei tiedetty juuri mitään ruotsalaisista SS-miehistä. Arviot heidän lukumäärästään vaihtelivat muutaman kymmenen ja muutaman sadan välillä. Edellä mainittu Lennart Westberg kirjoitti 1980-luvulla ensimmäisen alkuperäislähteisiin perustuvan selvityksen tästä aiheesta.

Vuonna 2000 julkaisi toimittaja Bosse Schön ensimmäisen kirjansa ruotsalaisista Waffen-SS -miehistä. Schön oli saanut käyttöönsä Ruotsin turvallisuuspoliisin, Säpon, arkistosta entisten SS-miesten kuulustelupöytäkirjoja ja muuta aineistoa. Kirja aiheutti sensaation Ruotsissa, sillä siinä mm. väitettiin, että ruotsalaisia oli toiminut keskitysleirien vartijoina sekä osallistunut joukkoteloituksiin. Tästä kirjasta ja sen jälkeen ilmestyneestä toisesta teoksesta on nyt julkaistu yhteissidos nimellä Hitlers svenska soldater.

Yksi varhaisimmista SS-muistelmista ylipäätään oli ruotsalaisen Erik Wallinin kirja Ragnarök [muinaisten viikinkien nimi maailmanlopulle]. Se ilmestyi salanimellä Wiking Jerk jo vuonna 1945 ja pari vuotta myöhemmin Argentiinassa (!) saksankielisenä. Nyt kirja on ilmestynyt uutena, kuvitettuna laitoksena Ruotsissa. Se on myös ilmestynyt käännöksenä Englannissa.

Torkel Ivarssonin kirja Såsom en brinnande eld [Palavana tulena] kertoo erään ruotsalaisen SS-miehen tarinan. Kuten monet muutkin ruotsalaisista vapaaehtoisista kirjan kohdehenkilö Erik Dahlin on - tämän päivän kieltä käyttäkseni - looseri. Köyhä koti, nuorisorikollisuutta, työttömyyttä, onnetonta rakkautta... Dahlin osallistuu Suomen

talvisotaan ja lähtee sittemmin Norjan kautta Saksaan. Hän kaatui itärintamalla elokuussa 1942.

Toisin kuin esimerkiksi suomalaiset, huomattava osa ruotsalaisista SS-vapaaehtoisista oli ainakin kallellaan kansallissosialismiin tai fasismiin. Ruotsalaista äärioikeistoa jo parin vuosikymmenen ajan tutkinut Helene Löow on saanut suurtyönsä päätökseen. Viimeisin (viimeinen ?) kirja käsittelee ruotsalaista kansallissosialismia vuosina 1924-1979. Vaikka Löow ei juurikaan käsittele SS-vapaaehtoisia, kirja antaa hyvän taustan ruotsalaisen äärioikeiston aatemailmaan.

Waffen-SS on aihe, jota on käsitelty lukemattomissa kirjoissa. 1960-luvulla ilmestyi amerikkalaisen historian professorin George H. Steinin pian klassikoksi muuttunut teos. Se oli ensimmäinen silloin käytettävissä olevan aineiston perusteella tehty lähdekriittinen tutkimus Hitlerin Saksan "neljännestä puolustushaarasta".

Neljän vuosikymmenen jälkeen kirjasta ilmestyi viime syksynä suomenkielinen laitos. Valitettavasti on todettava, että teos on tänä aikana käynyt auttamattomasti vanhentuneeksi. Suomennos kärsii lisäksi varsin puisevasta kieliasusta. Esimerkiksi kirjan alaotsikko on tarkka käännös alkuperäisestä englanninkielestä, mutta ainakin allekirjoittanut vierastaa lopputulosta: "Hitlerin eliittikaarti sodassa 1939-1945".

Suomentaja on lisännyt kirjan loppuun luvun suomalaisesta SS-pataljoonasta sekä suomalaisten nimiluettelon. Näitä tietoja on aikaisemmin julkaistu sekä professori Mauno Jokipiin Panttipataljoonan uudemmissa painoksissa että Veikko Elon tutkimuksissa, joten niiden sisällyttäminen tähän ei tunnu perustellulta.

Tunnetussa brittiläisessä Osprey-sarjassa on ilmestynyt neljäs (ja viimeinen) nide Waffen-SS -nimekkeestä. Siinä käsitellään divisioonat 24 - 38 sekä lyhyesti joitain ulkomaisista vapaaehtoisista koostuvia yksiköitä.

Markus Anaja

Gyllenhaal, Lars & Westberg, Lennart, Svenskar i krig 1914-1945. Historiska Media, Lund 2004. 395 sivua, valokuvia. Hinta noin 300 SEK.

Ivarsson, Torkel, Såsom en brinnande eld. Borås Tidning, Borås 2003. 184 sivua, valokuvia. Hinta noin 170 SEK.

Kretz, Åke, Frontvardag. Förlag svenskafrivilliga.com, s.l. 2004. 179 sivua. Hinta noin 200 SEK.

Löow, Heléne, Nazismen i Sverige 1924-1979. Ordfront, Stockholm 2004. 521 sivua, valokuvia. Hinta noin 280 SEK.

Schön, Bosse, Hitlers svenska soldater. Bokförlaget DN, Stockholm 2004. 360 sivua, valokuvia. Hinta noin 150 SEK.

Stein, George H., Waffen-SS.Hitlerin eliittikaarti sodassa 1939-1945. Ajatus, Helsinki 2004. 446 sivua, valokuvia. Hinta 33 euroa.

Wallin, Erik, Ragnarök. En frivillig svenska Waffen-SS-soldat berättar om slutstriden i Europa 1945. Nordiska Förlaget, s.l. 2004. 297 sivua, valokuvia. Hinta noin 270 SEK.

Williamson, Gordon, The Waffen-SS (4), 24. to 38. Divisions, & Volunteer Legions. (Men-at-Arms 420). Osprey, Oxford 2004. 48 sivua, valokuva ja piirroskuvitus. Hinta noin 10 GBP. (Tilaukset: www.ospreypublishing.com).